

EKOLOJİK AÇIDAN BELEDİYELER, ÇEVRE VE KENTLİLİK BİLİNCİ

Prof. Dr. Ümit ERDEM
umit.erdem@ege.edu.tr

Araş. Gör Nurdan ERDOĞAN
nurdan.caner@ege.edu.tr

Şeyma ŞENGÜR
Yük. Lisans Öğrencisi
seyma_sengur@hotmail.com

GİRİŞ

İnsanların toplum olarak bir arada yaşamaları gereğinin bir sonucu olarak kent dediğimiz yerleşimler oluşmuştur. Kentler, tarih boyunca insanlar arasındaki ilişkileri, sosyal ve kültürel değişimleri içeren, demografik ve ekonomik açıdan farklılıklar gösteren fiziksel yaşam mekânlarıdır (Erdem ve ark. 2008). Tarım devrimi ile birlikte yerleşik hayata geçilmesi, köy ve kent kavramlarının ortaya çıkmasına neden olmuş, endüstri devrimi ve beraberinde yaşanan ekonomik kalkınma, sayıları ve nüfusları artan bugünkü modern kentleri meydana getirmiştir (Keleş, 2002). Kentleşme olarak ifade edilen bu süreç, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve ihtisaslaşma yaratan insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci olarak kabul görmektedir (Keleş, 1980).

Kentleşmenin doğru bir biçimde yaşanabilmesi için demografik, ekonomik ve sosyal gelişmelerin dengeli bir biçimde oluşması gerekmektedir. (Kaya ve ark, 2007). Şekilde yaşanan kentleşme süreci olumlu sonuçlar doğururken birinin bile eksik gelişme gösterdiği süreçler birçok olumsuz sonucu da beraberinde getirmektedir. Kentlerin, barındırdıkları yoğun nüfusun yanında, maksimum hizmetlerin minimum alanda sunulması için yoğunlaşmış yapılar olduğu (Sözen ve Tanyeli, 1992) dikkate alındığında, kentleşme ya da diğer bir ifadeyle kentleşememe olgusunun, başta tolere edilebilen fakat artık geri dönüşü olmayan çevre sorunlarının da oluşmasında en önemli etken olduğu görülmektedir. Çünkü Keleş'in (1990) de belirttiği gibi, son yıllarda yerleşen 'Tüketiyorum, öyleyse varım' kuralı ve gelişmiş toplumlarca tüketimin bir uygarlık ve çağdaşlık göstergesi olarak empoze edilmesi, kentlerde yoğunlaşan nüfus nedeniyle önemli sorunlara neden olmaktadır. Basit bir modele göre, belli bir alan içindeki toplam çevresel bozunma ve kirlenme, insan sayısı, her bir insanın kullandığı kaynak miktarı ve her bir kaynak için oluşan çevresel bozunma olmak üzere üç faktöre bağlıdır (Yılmaz ve ark., 2008).

Birey bu noktada önem kazanmaktadır. Kentte yaşamanın gerektirdiği koşul ve normları anlamış, yani kentli olmuş bireylerin, kente özgü tavır ve davranışlar sergilemeleri, birer kentli birey olduklarının farkında olmaları ve buna uygun davranışları kentlilik bilinci olarak tanımlanmaktadır. Kentlilik bilinci oluşumunun başlıca koşulu ise bireylerin yaşadıkları kent ile anlamlı ve güçlü bağlar kurabilmeleri ve kendilerini yaşadıkları kentin bir parçası gibi hissetmeleridir. (ERDEM ve ark., 2008). Bu nedenle kentlileşme ya da kentli olmak birey ölçeğindeki bir değişimi ifade etmektedir.

Kentsel yaşam içinde her bireyin bir konumu vardır ve konumuna uygun olarak haklar ve sorumluluklar taşımaktadır (Çolakoğlu, 2005). Sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı da

*Bu Bildiri Peyzaj Mimarları Odası Adına Düzenlenmiştir.

bunlardan bir tanesidir. 1992 Mart'ında Avrupa Konseyi Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı'nda kabul edilen ve diğerlerinin aksine merkezi değil yerel yönetimlerin imzasına sunulan Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nda belirtildiği üzere 'Tüm insanların sağlıklı, yerleşik, güzel ve özendirici bir çevrede yaşama hakları' vardır (ERDEM ve ark., 2008). Ancak, Anayasamızın 56. maddesinde de belirtildiği gibi, kentlilik bilincine sahip birey bunun sadece bir hak olmadığını, aynı zamanda bunun bir sorumluluk olduğunun da bilincine varmış bireydir. Bu hak ve sorumluluklar çerçevesinde kentsel yaşama uyum sağlayan birey, sistemin aksayan yönlerinin düzeltilmesinde söz sahibi olması ve kent yönetiminden taleplerini takip etme kararlılığına sahip olması gerektiğinin de bilincine varmıştır (Okutan, 1995).

Ancak gelişmekte olan diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de, kentleşme bir süreç olarak gelişmemiştir. Tablo 1'de, 1980 ile 1998 yılları arasında çeşitli ülkelerdeki toplam nüfus, yıllık nüfus artışı ve kentsel nüfus artışı değerleri verilmiştir. Buna göre 18 yıllık bir süreçte, Türkiye'de kentlerde yaşayan insanların oranı % 44'ten % 73'e yükselmiştir ve yaşanan kentleşme büyük kentlerin daha çok büyümesi biçiminde gelişme göstermiştir. Bunun en önemli nedeni, kentleşme olgusunun, dolayısıyla sanayileşmenin ve ekonomik kalkınmanın bölgeler arasında farklı düzeylerde gelişmişliğinin getirdiği yoğun göç olgusudur. Buna göre, Marmara Bölgesinde yaklaşık olarak nüfusun $\frac{3}{4}$ 'i kentte yaşamaktadır. Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kentleşme düzeyleri ise % 24 ile % 36.5 değişmektedir. Kentsel refaha ulaşmak için yaşanan bu göç hareketi sıradan bir toplumsal olay değildir. Göçle birlikte hem göç veren, hem de göç alan yerde son derece karmaşık olaylar çıkmaktadır. Ortaya çıkan yoğun toplumsal davranışlar, kurumlar ve yapılar üzerinde kalıcı ve köklü tesirler meydana getirmekte dinamik bir toplumsal hareketliliğe yol açmaktadır. Aynı zamanda göç gerçeği kentleşme sürecine engel olmakta ve kentlerimiz özgün kimliklerini kaybetmekte, kentlerde fiziksel, sosyal ve kültürel yönlerden önemli bir erozyon yaşanmaktadır. Nüfusa şöyle bir baktığımızda, 1927, 1950, 1990, 2000 ve sonrası.. ne denli büyük değişimler yaşadığımız görülmektedir. İzmir ilimiz bunun en güzel örneklerinden birisi durumundadır. Örneğin Karşıyaka'da bostanların yetiştiği alan olan Bostanlı, şimdi Mavişehir beton yığınlarının yükseldiği bir bölge haline gelmiştir. Çınarlı, Mersinli, Pınarbaşı ise farklı bir durumda değildir. Ama bütün bunların yanında kırsal nüfusu kentli yapmaktan dolayı övünür duruma gelinmiştir. Acaba doğru mudur? Yoksa kentler mi köye dönüştürülmüştür? Birden bire aldığımız kararlarla kent yaşamı alt üst mü edilmiştir? Örneğin Balçova Barajı yapılarak, çevre düşünülmemiş ve borlu sular nedeniyle İnciraltı tarımı yok edilmiştir. Sonrasında ise, İzmir'in akciğerleri aranır duruma gelmiştir (ERDEM ve ark., 2008).

Bunun sonucunda demokratik yapılanma kapsamında hak ve sorumluluklar karmaşası oluşmaktadır. Bu karmaşada kentleşme, belki oluşabilmekte ama kentleşme olgusu ne yazık ki bir çerçeve içinde ortaya konamamaktadır. Bu yüzden de demografik yapı kentleşmeyi göstermekte, ama gerçekte köylü kentler belirmektedir. Katılımcı demokrasi düşüncesi partileşme ile eşdeğer duruma gelmekte, herkes birer partinin taraftarı olarak o partinin ortaya koyduklarını eleştirisiz kabullenmektedir. Böylece halk kent yönetiminde yer alamadığı gibi, belediye başkanları ya da yerel yöneticiler adı altında kendi putlarını yaratmaktadırlar. Dolayısıyla kentsel sorunlar halkın kabulleniş biçimi ile doğru orantılı olarak, en önemlisi de bilinçlenme düzeyine paralel olarak giderek büyümektedir. İşte bu çalışma kapsamında İzmir kenti özelinde belirtilen bu durum, yerel yönetimlerin yapısı ve vatandaşı ile olan ilişkileri

*Bu Bildiri Peyzaj Mimarları Odası Adına Düzenlenmiştir.

merkezi yönetimin politikası kapsamında kaynak kullanımına yönelik karar (plan) odak noktalarının analizini ortaya koyacaktır.

Tablo 1. Çeşitli Ükelere Ait Nüfus ve Kentleşme Oranları, (Worldbank, 2000)

Ülkeler	Toplam Nüfus (Milyon)			Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)		Kentsel Nüfus/ Toplam Nüfus (%)	
	1980	1998	2015*	1980-1998	1998-2015*	1980	1998
İtalya	56,4	57,6	54,4	0,1	-0,3	67	67
Japonya	116,8	126,4	124,4	0,4	-0,1	76	79
ABD	227,2	270,3	304,9	1,0	0,7	74	77
Fransa	53,9	58,8	61,1	0,5	0,2	73	75
Portekiz	9,8	10,0	9,8	0,1	-0,1	29	61
Arjantin	28,1	36,1	42,8	1,4	1,0	83	89
Meksika	67,6	95,8	120,8	1,9	1,4	66	74
Çin	981,2	1,238.6	1,388.5	1,3	0,7	20	31
Türkiye	44,5	63,5	77,9	2,0	1,2	44	73
Dünya	4,430.2	5,896.6	7,112.9	1,6	1,1	40	46

KENTLEŞME SÜRECİ VE YEREL YÖNETİMLER

20. yüzyılın son çeyreği, klasik yönetim, devlet, demokrasi, yerel yönetimler ve siyaset kavramlarını, bunların birbirleriyle olan ilişkilerini yeni baştan tanımlamaya yol açan köklü ekonomik, siyasal, sosyal ve düşünsel dönüşüm ve değişimlere tanıklık etmiştir. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş döneminde ulus devletlerin, küreselleşme ve uluslararası örgütlerin dayanılmaz baskısıyla aşınması ve yerel yönetimlerin ön plana çıkması sonucunda çözülen geleneksel siyasal, ekonomik ve sosyal kurum ve süreçler yeni baştan inşa edilmeye başlanmıştır (Nohutçu, 2008).

Aynı zamanda, dünyadaki değişimlere paralel olarak kent insanının ihtiyaçları da her geçen gün değişim göstermektedir. Bu bağlamda yerel yönetimler, vatandaşların düşüncelerini, beklentilerini anlama ve bunlara cevap verebilme çabası içine girmişlerdir. Ancak, genelde, tüm bu çabaların temelinde kentsel yaşam ortamı kalitesinin yükseltilmesi ve bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması isteği yerine bir sonraki seçim dönemindeki elde edilecek oy kaygısı yatmaktadır. Çünkü siyasi iktidarların başarısı tarih boyunca hep mekan üzerindeki denetim güçleriyle özdeş tutulmuş, kent ne kadar denetimli olursa iktidar ve siyasi eğilimleri de o kadar başarılı sayılmıştır. Yerel yönetimlerin bu denli siyasi kimlik kazanmış olması ise, çözümden ziyade yaşanan sorunlardan siyasal rant sağlanması amaçlamaktadır.

Kentler yaşayan organizmalardır (Çolakoğlu, 2005). Çünkü kentler organları olan, organlar arası iletişimi bulunan bir beden gibi hizmet veren ya da hizmet vermesi gereken olgulardır. Örneğin, yollar yalnız ulaşım hizmet etmez, beden kan damarları gibi iletişimi sağlar, ama en önemlisi de oksijen alabilme varlıklarıdır. Böyle bir dokuda doğaldır ki akla bağlı bir

*Bu Bildiri Peyzaj Mimarları Odası Adına Düzenlenmiştir.

yönetim ve içinde yaşayanların tümünün katılabildiği üretim zorunluluğu yadsınamaz bir gerçektir. Kentler dinamik bir yapıdır. Durmadan yatay ve dikey gelişme ve yürüyüş içindedir. Bu yürüyüş doğru ve yeterli uzmanlı plan kararlarıyla ortaya konabilirse yaşanabilir kentler, karıştımda ise adının yanlış olarak çarpık diye nitelendirildiği aslında çarpık düşünceli insan ortamından oluşan kentler ortaya çıkar. Bu kapsamda düşünöldüğünde kentler bütün organlarıyla içinde yaşayan insana, üniversitesiyle, yönetsel kurumlarıyla, sağlık kurumlarıyla, alışveriş merkezleri ve tüm kamusal yapılarıyla huzur vermek durumundadırlar. Akıllı kent yöneticileri ya da gelişmiş kent yöneticileri, bu kapsamda birçok sorumluluğu bilimsel kurumlara yüklemekte özellikle üniversiteleri yetkilendirmektedirler. Bir belediye başkanının ya da encümenin görevi sağlıklı bir kente sadece yönetim ve yürütme erkini kullanmak değil, aynı zamanda kentliyi eğitmektir. Bu açıdan bakıldığında ölkemizin üçüncü büyük kenti İzmir, değişik dönemlerde değişik güzel insanlarla yönetilmiş olsa dahi ne yazık ki çağdaş kentliliğe ulaşamamıştır. Doğaldır ki bu konuda birçok sorun etkilidir denilebilir. Ama en önemli etmen bilimle olması gereken birlikteliğin sağlanamamasıdır. Bilindiği gibi kader ya da yazgı kentlerde de değişmez. Kentlerin yazgısı da aşağıdaki diziden farklı değildir;

Bilgi düşünmeyi,
Düşünmek fikirleri,
Fikirler davranışları,
Davranışlar alışkanlıkları,
Alışkanlıklar huyları,
Huylar yazgıyı oluşturur!

Bu kapsamda İzmir'imize ve diğer önemli kentlerimize baktığımızda kapımızın önündeki çöp yığınları, biçimsiz kaldırımlar, düzensiz yollar ve duraklar ve sevimsiz kent çeperi acaba kentlinin yazgısı mıdır? Yoksa yöneticilerden başlayan bilgisizce ortaya konan planlamalar mıdır?

Bütün bunlar ise merkezi yönetimlerce hazırlanan ciddi politikalara ihtiyaç duyar. Devlet politikasıyla ortaya konulamamış kent dokusu yerel yönetimlerde yanlışlık sınırlarını aramaz. Burada önemli bir noktaya işaret edilmesi gerekirse Çevre Master Planlarının özenle ele alınması gerekliliğidir. Böylece San Francisco'ya benzeyen gökdelenler örnek alınmayacak, ölkesel ve bölgesel (kültürel) dokuyla işlenmiş, özellikle doğal kaynaklarını doğru kullanan kentler ortaya çıkacaktır. Böyle kentler ise Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini ortaya koyacaktır.

Yerel halk ise genelde bu süreçlere yöneticileri seçme ve yönetim tarafından alınan kararlara tepki gösterme şeklinde katılım sağlamaktadır. Aslında, daha önce de belirtildiği gibi, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçildiği günümüz dünyasında, her alanda olduğu gibi düşünce biçiminde, dolayısıyla da toplumsal yaşam alanında da köklü değişimler yaşanmaktadır. Köklü değişimlerin yaşandığı alanlardan biri de yerel yönetimlerdir. Tarım, sanayi ve bilgi toplumlarının bir arada yaşadığı ve birbirine yeni boyutlar kazandırdığı bir yüzyılda, yalnızca yöneten yerel yönetimlerin değil, yönetilen yerleşim birimlerinin de, gören, duyan, konuşan, yaşayan ve öğrenen yapılara dönüşmesi istenmektedir. Çünkü yerel yönetim, yöre halkının kendisi için karar alan, planlayan ve uygulayan bir organdır. Bu kapsamda, katılım bütün demokratik yönetimler için ortak bir amaç olarak görülür hale gelmiştir. Katılım, bir kararın

*Bu Bildiri Peyzaj Mimarları Odası Adına Düzenlenmiştir.

hazırlanması, olgunlaştırılması, alınması ve uygulanması aşamalarından birine, bir kaçına veya bütününe o kararlardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenecek kişilerin güçleri oranında katkıda bulunması olarak tanımlanmaktadır (Demir ve Acar, 1997).

Ancak bu şekildedir ki kentlilik bilinci yaygınlaşır, kent vatandaşları yaşanabilir kent için isteklerde bulunabilir. Yaşanabilir kent ne demektir, doğaldır ki yanlıca organize olmuş, iletişimi güçlü plan ve programa uygun kentler demek değildir. Dünya standartlarına bakıldığında, yaşanabilir kent her şeyden önce kentli başına düşen 8-18 m² lik yeşil doku demektir. Yaşanabilir kent kişi başı 0.5 m² su yüzeyi demektir. Ayrıca yaşanabilir kent sosyal ve kültürel dokunun kamusal yapılar kapsamında kentin 2/3'ünü oluşturduğu, başka bir deyişle inşai tesislerin % 20-22 arasında değiştiği, kent ormanları ile çevrelenen, tarım alanlarıyla öpüşen kentler demektir. Kentin içinde ise kimisinin yeşil koridor olarak adlandırılan yollar ve caddelerle çizgisel yeşilleri, meydanlarla noktasal yeşilleri, kitlesel yeşilleri bir ahtapot yapısında oluşturmak gerekmektedir.

KENTLERİN YAŞANABİLİRLİK GÖSTERGESİ OLARAK YEŞİL ALANLAR

Büyük nüfusları ve yoğunlaşmış insan faaliyetleri nedeniyle çevresel bozulmaların merkezinde olan kentler, yine bu bozulmalardan en çok etkilenen bölgeler olmaktadır. İnsan yerleşimleri ve kültürleri üzerinde yoğunlaşan bu tehditlerin somutlaşması ile “sürdürülebilir yerleşimler ve yaşanabilir kentler” dünya gündeminde ulaşılması öncelikli konulardan biri haline gelmiştir. Kentlerde kentli gibi, en önemlisi insan gibi yaşayabilme göstergelerinden birisi olan yeşil alanlar ise, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde hızlı kentleşme ve endüstrileşme faaliyetlerinden en çok etkilenen alanlar olmuşlardır.

Oysaki, yeşil alanlar, ekolojik dengenin korunması ve sağlıklı kentlerin oluşması için ekolojik işlevleriyle, kentlinin günlük yaşamla birlikte gelen stres ve birikimlerinden kurtularak yenilenmesine olanak sağlayan rekreasyonel ve görsel işlevleriyle ve özellikle kent arazi kullanımına getirdiği ekonomik işlevleri ile günümüzde kent planlamasında göz ardı edilmemesi gereken unsurlardan birisi konumundadır (Karşıyaka Belediyesi, 2001). Yeşil alanlar, kentleri biçimlendiren temel alan kullanımlarından biri olmakla birlikte diğer alan kullanımlarını bütünleştirici ya da birbirlerinden ayırıcı özelliği ile kentin fiziksel dokusunu dengeleyen ve kentler için önemli işlevleri bulunan mekanlardır. Ayrıca, kentlinin doğa ile buluşmasını sağlamakta, aktif ve pasif rekreasyonel aktivitelere olanak tanımakta ve daha yaşanabilir kentler yaratmaktadır. (bitkiler ve yeşil doku)

Gelişmiş ülkelerde, bu işlevlerin önemini kavrayan yerel yönetimler, kentler ve büyük metropollerde, örneğin, New York'ta Central Park (340 hektar), San Fransisko'da Golden Gate Park (410 hektar), Londra'da Hyde Park (250 hektar) gibi çok geniş yeşil alanlar oluşturmuşlardır. Söz konusu parkların ortak nitelikleri, kent merkezlerinde içlerinde hiçbir beton yapı bulundurmayan, milyonlarca metrekaarelik çim alanlar, açık su yüzeyleri ve koruluklardan oluşmalarıdır. Bu geniş alanlar, kent insanlarının psikolojik baskı ve stresten uzaklaşmasını sağlar, yarattıkları mikroklima ile kentlerin akciğerleri olarak görev yaparlar. Yapılaşmadan korunan geniş yeşil alanlar, farklı türlerden kuş, sincap vb. canlılar için uygun yaşam ortamı yaratarak kent insanının doğa ile bütünleşmesini de sağlarlar. (Sarıçam ve ark, 2008)

*Bu Bildiri Peyzaj Mimarları Odası Adına Düzenlenmiştir.

Şekil 1. Kentsel Yaşam Kalitesine İlişkin Yeşil Doku Sistemi
(http://www.merton.gov.uk/living/environment/circle_mertons_open_space_network.gIF)

Türkiye'de ise kentsel yeşil alanlar, yerel yönetimlerin mekansal gereksinimlerini karşılamak ve özellikle, çay bahçesi, büfe, restoran vb. işletmeler yüzünden yanlış amaçlarla kullanılmakta ve giderek toplu kullanıma özellikli yeşil doku kavramından uzaklaşmaktadır. Böylece büyük bölümü bitkisel alan olması gereken yeşil alanlar, yapılaşma ile gerçek işlevlerinden uzaklaşmaktadır. kentler dışındaki yeşil alanlar da, plansız nüfus artışı ve göçü ile ortaya çıkan kentleşme ve yoğun ve plansız alan kullanım kararlarının, yapılaşmaya doğru yönelmesiyle yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Bazı gelişmiş ülkelerin yeşil alan standartlarına bakıldığında, İngiltere'de 40 m²/kişi (spor alanları, rekreasyon alanları, parklar ve oyun alanları), Hollanda'da kent düzeyinde 30 m²/kişi, gelişme bölgelerinde ise 45-50 m²/kişi, İsveç'te 77 m²/kişi (parklar, doğal alanlar, spor alanları) ve İtalya'da 22m²/kişi (okul, kültür ve gösteri donatımlı parklar ve yeşil alanlar) olduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde bazı gelişmiş ülkelerin yeşil alan varlıkları Tablo 2'de verilmiştir. Ülkemizde ise, 02 Eylül 1999 yılı Resmi gazetede yayınlanan İmar Yasasında kişi başına yeşil alan oranı 10 m² olarak düzenlenmiştir (Nurlu ve Ark., 2005). Ancak bu oranı yakalayan kent sayısı yok denecek kadar azdır.

Tablo 2. Bazı Avrupa Ülkelerindeki Açık Yeşil Alan Varlıkları (Gökhalp, 2006)

Ülke	Kent	m ² /kişi
İngiltere	Bristol	49.63
	Nottingham	34.06
	Southampton	30.60
Fransa	Bordeaux	11.02
	Nantes	18.49
Makedonya	Üsküp	16.87
Polonya	Poznan	78.60
İsveç	Göteborg	32.40
	Stockholm	107.56
	Uppsala	97.75
Macaristan	Budapeşte	37.14
Çekoslovakya	Kosice	44.10
	Ostrava	37.35

Tablo 3. Ülkemizdeki Bazı Kentlerin Açık Yeşil Alan Varlıkları (Gökhalp, 2006)

Kent Adı	Kişi Başına Düşen Yeşil Alan Miktarı (m ²)
Ankara	2.3
Antalya	3.9
Çankırı	7
Eskişehir	0.8
İstanbul	2.1
İzmir	2.8
Üsküp	17

Çalışma alanı olarak seçilen ve Türkiye'nin üçüncü büyükşehri durumunda olan İzmir kentini oluşturan ilçeler bu kapsamda değerlendirildiğinde, kent periferisinde yer alan Güzelbahçe de dahil olmak üzere, hiçbir ilçenin bu standardı yakalayamadığı hatta yaklaşmadığı açıkça görülmektedir (Tablo 4).

Ayrıca, İzmir kenti kapsamındaki yeşil alanlar nitelik açısından değerlendirildiğinde ise, yaşayanların ihtiyaçlarını karşılamaktan, kentin kimliğini ve yaşanılan yerin kimliğini ortaya koymaktan çok uzak bir görüntü çizmekte olduğu görülmektedir. Ayrıca, bir açık yeşil alan sistemi, bu sistemi oluşturan elemanların sürekli bir dizi halinde birbirlerine bağlanmaları ya da fonksiyonel bir sistem oluşturacak şekilde düzenlenmeleri ile oluşur (Tazebay, 1991). İzmir kenti bu kapsamda incelendiğinde, yeşil dokunun kent bütününde dağınık ve birbirini

tamamlamayan parçalar şeklinde dağılım gösterdiği görülmektedir. 421 000 m²'lik toplam alanı ve 156 000 m²'lik yeşil alan miktarıyla Kültürpark, neredeyse tek yüzeysel yeşil dokusu olarak kent merkezinde yer almaktadır. Ancak, bilinmelidir ki yeşil alanların işlevlerini yerlerine getirebilmeleri için noktasal, çizgisel ve yüzeysel yeşil dokunun birbirini takip eder yapıda olması gerekmektedir.

Tablo 4. İzmir Örneğinde Yeşil Alan Miktarları (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2005)

İlçe	Nüfus	Yeşil Alanlar (m ²)	Kişi Başına (m ²)
Balcova	66877	138312	2,07
Bornova	396770	747920	1,89
Buca	315136	163370	0,52
Cigli	113543	178911	1,58
Gaziemir	87692	146780	1,67
Guzelbahce	18190	126950	6,98
Karsiyaka	438764	1072283	2,44
Konak	782309	2237678	2,86
Narlidere	54107	80100	1,48
İZMİR (Toplam)	2 273 388	4 892 304	2,15

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak; açıkça görülmektedir ki Türkiye'deki kentleşme süreçlerinde büyük sorunlar yaşanmaktadır. Bunun en önemli nedeni bu süreçlerin çok hızlı bir nüfus hareketiyle birlikte yaşanmış olmasıdır. Dolayısıyla yönetimler kentleşme sürecine başlangıç aşamasından itibaren etkin bir biçimde dahil olamamış ve yönetimlerce ortaya konan öngörüler ve tıpkı 1951 ve 1973 yıllarında İzmir için hazırlanan Nazım İmar Planlarında olduğu gibi, bu öngörülere göre hazırlanan planlar yetersiz kalmışlardır. Diğer bir ifadeyle ülkemizde kentler planlara göre değil planlar kentlere göre gelişmek durumunda kalmıştır.

Günümüzde gelinen noktada İzmir metropol nüfusunun% 42'si imarsız ve plansız yapılaşma olarak ifade edilen gecekondu bölgelerinde yaşamaktadır. Böyle bir yapının oluşmuş olması, belediyeleri, sunması gereken en temel altyapı hizmetlerinin hayata geçirilmesinde bile sınırlamaktadır. Bu durumda, kent yönetimlerinin, temel sorumluluklarından birisi olan kentsel yaşam kalitesini arttırmaya yani yaşanabilirliği sağlamaya yönelik çalışmalar yapması, kentliler açısından sadece bir beklenti olarak kalmaktadır. Yeşil alanlar örneğinde de açıkça görülebileceği gibi kentlerimiz için yaşanabilirlikten söz etmek mümkün değildir. Bunun en önemli nedeni ise, yaşamı temel alan uzmanlıkların, maalesef kentlerle ilgili karar süreçlerinde söz sahibi olamamalarıdır. Gelişmiş ülkelerdeki kişi başına düşen yeşil alan miktarı ile ülkemizdeki duruma bakıldığında kişi başına düşen yeşil alan miktarının 4-5 m² yi geçmediği görülmektedir. Ülkemizde kişi başına düşen yeşil alan miktarının en az 10 m² olması gerekliliği göz önünde bulundurulursa kent yönetimlerinin bu konuda ciddi çalışmalar yapması gerekmektedir. Bu aşamada mevcut yeşil alanların revizyonu ve yeni yeşil alanların

*Bu Bildiri Peyzaj Mimarları Odası Adına Düzenlenmiştir.

oluşturulması büyük önem kazanmaktadır. Belediye tarafından yaptırılan nazım ve uygulama nazım imar planları oluşturulurken çok disiplinli bir yaklaşım gerekmekte ve bu kapsamda ekolog, biyolog, peyzaj mimarı, jeolog, sosyolog ve coğrafyacı gibi meslek disiplinlerinin de karar mekanizmalarına katılması gerekmektedir. (Nurlu ve ark, 2006)

Üzerinde önemle durulması gereken bir diğer konu ise kentlerde yaşayan halkın bilinç düzeyleridir. Kentlerin yaşam kalitesinin yükseltilmesinde bir diğer ifadeyle yaşanabilir kentlerin oluşumunda ve bu kentlerin yönetiminde bireylere önemli görevler düşmektedir. Yaşadığı kente uyum sağlamayı başarmış, kentte yaşamının gerektirdiği yükümlülükleri yerine getirebilen birey kentli olmayı başarabilmiş, ihtiyaçlarının ve yaşadığı kentten beklentilerinin farkında olan ve bu farkındalık ve bilinçle eyleme geçerek kent yönetimlerini etkileyen, karar süreçlerine katılabilen yani kentlilik bilincine sahip bireyler kentleri kaliteli, yaşanabilir, ideal kent konumuna getirmede önemli bir role sahiptir. Ancak, bilincin bir üst aşaması olan katılım ve eyleme geçme süreçlerinde örgütlenme kavramı önem kazanmaktadır. Bu noktada, demokrasilerin olmazsa olmazlarından biri konumundaki sivil toplum kuruluşlarının güçlü ve etkin bir yapıya kavuşmaları gerekmektedir. Bununla birlikte, bu güçlenmiş yapı özellikle son yıllarda gelişen yönetim yaklaşımları tarafından da istenen ve beklenen bir durumdur. Ancak, gelişmiş ülkeler her bireyin en az 2-3 sivil toplum kuruluşuna üye olduğu günümüzde, ülkemizde sadece nüfusun %10'u bu kuruluşlara üyedir. İzmir'de ise 975 kişiye bir sivil toplum kuruluşu düşmektedir. Mevcut sivil toplum kuruluşlarının bazıları ise, yapıları, amaçları, çalışma sistemleri ve finansal kaynakları nedeniyle güvenilirliklerini yitirmektedirler. Bu nedenle, ülkemizde, sivil toplum kuruluşlarının süreçleri etkileyebilecek kadar gelişebilmeleri için bazı değişimleri yaşamaları gerekmektedir ki, bağımsız, kar kaygısı gütmeyen, uzmana ve bilgiye dayalı yapılar oluşturulabilsin.

Belki de en önemlisi, ülkemizde diğer tüm alanlarda olduğu gibi, kentler içinde uygulamaya geçirilecek bir kentleşme politikası yoktur. Aslında bu politikaya dayanak olabilecek Çevre Master Planları bile bulunmamaktadır. Bu nedenle, her şeyden önce ve ivedi olarak yapılması gereken doğal ve kültürel kaynaklarımızı ortaya koyan master planlarının hazırlanmasıdır. Her şeyden önce yaşamın devamlılığı buna bağlıdır.

KAYNAKLAR

Çolakoğlu, Y., 2005. Kentleşme Sürecinde Kentsel Yaşamda Kalite Antalya Yeşilbahçe Mahallesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Antalya.

Demir, Ö., ve Acar, M., 1997, Sosyal Bilimler Sözlüğü, Vadi Yayınları, Ankara.

Erdem, Ü., Erdoğan, N., Selim, S., Şengür, Ş., 2008. Belediyeler, Çevre ve Kentlilik Bilinci, "Kent, Çevre ve Belediyecilik" Paneli, Sözlü Sunum, Narlıdere Belediyesi, 23.05.2008, Narlıdere/İZMİR.

Gökalp, A., 2006. Körfez Depremi Sonrası Adapazarı Kentsel Yerleşim Düzeninde Açık ve Yeşil Alan Sisteminin Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı ABD., Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak.

İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2005. İzmir Büyükşehir Belediyesi Parklar Müdürlüğü Yeşil Alan Durumu, Basılmamış notlar, İzmir.

Karşıya Belediyesi, 2001, İzmir Karşıyaka Yeşil Kuşak Projesi – Karşıyaka Yeşil Kuşanıyor! Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı- TC Hükümeti Projesi, (Ed. Erdem, Ü., Nurlu, E.) Proje No: TUR/97/008/A/01/12, Karşıyaka Belediyesi Yayını, Prizma Matbaacılık Ltd. Şti, 210 sayfa, İZMİR.

Kaya, E., Şentürk, H., Danış, O., Şimşek, S. ,2007. Modern Kent Yönetimi I, 1. Baskı, Kasım 2007, Okutan Yayıncılık.

Keleş R., 1980. Kentbilim Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Keleş, R., 1992. İnsan Çevre Toplum, İmge Kitabevi, Ankara.

Keleş,R., 2002. Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi, Ankara.

Nohutçu, A., 2008. “Toplam Kalite Yönetimi Ve Yerel Yönetimler”, <http://www.canaktan.org/politika/kamuda-kalite/nohutcu.pdf>

Nurlu, E., S. Yiğiter, N. Caner Erdoğan, Ü. Erdem (2006). 'Karşıyaka Örneğinde Kentsel Bitkilime ve Çevre' Karşıyaka Kültür ve Çevre Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 22-23.12.2005, sayfa:218-227, Karşıyaka Belediyesi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fak, İzmir.

Okutan A., 1995. Türkiye'de Kentleşme ve Siyasal Yapı, Türk Demokrasi Vakfı, Ekin Yayıncılık, Ankara.

Sözen ve Tanyeli, 1992. Sanat kavram ve Terimleri Sözlüğü, Remzi Kitapevi, ISBN 975140343X.

Sarıçam, S.,Yılmaz, O., Erdoğan, N., Erdem, Ü., 2008.”Bitkiler, Yeşil Doku Ve Yaşamsal Etkileri”, Gökyüzüne En Yakın Bitkiler Alpin Çiçekler Projesi Flora Turizmi Eğitim Programı Bildiriler Kitabı, Editör: F. Karahan, 29 Nisan-09 Mayıs 2007, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Tazebay, H.İ., 1991., Ankara kent merkezinin doğu-batı aksını oluşturan açık ve yeşil alan dizisinin işlevselliği üzerinde araştırma, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı ABD., Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Worldbank, 2000. “World Development Indicators 2000”, <http://www.worldbank.org/html/schools/issues.htm>

Yılmaz, O., Sarıçam, S., Erdoğan, N., Erdem, Ü., 2008.”Genel Çevre Sorunları Ve Ekolojik Yaklaşımlar”, Gökyüzüne En Yakın Bitkiler Alpin Çiçekler Projesi Flora Turizmi Eğitim Programı Bildiriler Kitabı, Editör: F. Karahan, 29 Nisan-09 Mayıs 2007, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.